

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розвиток ринкових відносин вимагає приділяти увагу фінансовій політиці, а особливо фінансовому стану суб'єктів господарювання. Оскільки економічна система взаємопов'язана, то починаючи з підприємства формується фінансове становище працівників, які на ньому працюють, галузі господарювання, в якому функціонує дане підприємство, регіону та країни в цілому.

Саме тому прибуток є метою та основним фінансово-економічним показником діяльності підприємства в сучасних ринкових умовах. Проте, для оцінки ефективності виробництва та економічної діяльності підприємства недостатньо використовувати тільки показники прибутку. Тому щоб дати характеристику ефективності функціонування підприємства з абсолютною сумою прибутку доцільно використати відносний показник – рівень рентабельності, який вимірюється у відсотках.

Дослідженням сутності поняття «рентабельність» та пошуком шляхів підвищення її рівня займалися такі науковці як: Н.В. Тарасенко, А.М. Штангрет, О.І. Копилук, Т.О. Примака, П.Я. Попович, М.Я. Коробов, І.А. Бланк, О.Д. Третяк, М.М. Чумаченко. Дослідження праць вчених дало можливість узагальнити резерви підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання в ринкових умовах.

На сьогодні багато підприємств перебуває у складному фінансовому становищі та потребує проведення заходів щодо підвищення рентабельності. Значна частка підприємств є збитковими, неплатоспроможними або спостерігається поступове зменшення прибутковості їх діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

*Формування фінансових результатів до оподаткування на підприємствах України, млн. грн.**

Показник	Рік				
	2011	2012	2013	2014	2015
1. Фінансовий результат (сальдо): усього	121092,6	102077,6	33802,8	-523587,0	-340126,6
у % до попереднього року	х	84,3	33,1	х	х
2. Прибуток: усього	268533,6	273448,1	230505,1	334517,3	475321,2
у % до попереднього року	х	101,8	84,3	145,1	142,1
3. Збиток: усього	147441,0	171370,5	196702,3	858104,3	815447,8
у % до попереднього року	х	116,2	114,8	436,2	95,0

Довідка: *Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Аналізуючи фінансовий результат до оподаткування на підприємствах України (таблиця 1), можна зазначити, що з 2011 року по 2015 рік прибутки суб'єктів господарювання зростають, але разом з тим сума збитків у останні два роки значно перевищує суму отриманих прибутків. Як результат у 2014 та 2015 роках підприємства України отримали від'ємний фінансовий результат (сальдо), що в свою чергу негативно впливає на загальний економічний стан держави в цілому.

Показники рентабельності більш повно, чим прибуток, характеризують остаточні результати господарювання, тому що їх величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом або спожитими ресурсами (табл. 2).

Таблиця 2

*Рентабельність операційної діяльності великих та середніх підприємств України**

Показники	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Результат від операційної діяльності, млн. грн.	110450,5	74070,1	60136,9	-34750,9	42155,2
Витрати операційної діяльності, млн. грн.	2131740,7	1662748,6	1580574,7	1754985,0	4149202,2
Рівень рентабельності (збитковості), %	5,2	4,5	3,8	-2,0	1,0

Довідка: *Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Наведені у таблиці 2 статистичні дані надають можливість зробити висновок, що рівень рентабельності операційної діяльності підприємств України з кожним роком падає, а у 2014 році взагалі мав від'ємне значення. Це свідчить про те, що витрати від операційної діяльності зростають швидшими темпами ніж операційний прибуток. За останні п'ять років найвищий рівень рентабельності був у 2011 році – 5,2 %. Враховуючи ситуацію, яка склалася на вітчизняних підприємствах, актуальним є питання пошуку шляхів підвищення рівня їх прибутковості та рентабельності.

З одного боку, рентабельність – відносний показник інтенсивності виробництва, який характеризує рівень прибутковості виробництва. З іншого боку, рентабельність – якісний вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат у процесі виробництва та реалізації.

Можна виділити три групи видів рентабельності: економічну, фінансову і виробничу. Рентабельність економічна аналізує ефективність використання майнових активів та їх окремих елементів. Рентабельність фінансова визначає, наскільки ефективно використовуються джерела основних і оборотних засобів та їх окремі елементи, а також відображає показники рентабельності капіталу. Рентабельність виробнича визначає загальну ефективність виробничої діяльності і відображає прибутковість випуску продукції.

До основних показників рентабельності за допомогою яких здійснюється аналіз фінансового стану підприємства:

- рентабельність продажів;
- рентабельність активів;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність інвестицій;
- рентабельність продукції..

Всю сукупність показників рентабельності витрат і доходів можна розглядати як складову системи показників управління підприємством.

Для успішного розвитку економіки будь-якого підприємства необхідно вивчати співвідношення об'єму виробництва (реалізації) продукції з витратами і прибутком. Це співвідношення аналізується для дослідження комплексу причинно-наслідкових взаємозв'язків найважливіших показників кінцевих результатів діяльності підприємства, наукового обґрунтування управлінських рішень.

Якщо підприємство прагне підвищити рівень прибутковості, йому, звісно, слід або скоротити витрати, або збільшити чистий дохід. Рівень рентабельності підвищується завдяки:

- продажу продукції за вищими цінами;
- продажу більших обсягів прибуткової продукції;
- зменшення собівартості реалізованої продукції, а також рівня адміністративних витрат і витрат на збут;
- оптимізації асортименту реалізованої продукції щодо збільшення питомої ваги більш прибуткових її видів.

Зниження собівартості продукції є найважливішим фактором росту прибутку. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство. Максимальна мобілізація резервів собівартості продукції є важливою умовою ефективного функціонування підприємства.

Слід також відмітити, що з ростом обсягу випуску продукції прибуток підприємства збільшується не тільки за рахунок зниження собівартості, але і внаслідок збільшення кількості продукції, що випускається. Таким чином, чим більший обсяг виробництва, тим за інших рівних умов більше сума одержуваного підприємством прибутку. Але в той же час ріст прибутку на підприємстві означає й збільшення відрахувань в державний бюджет.

Резервом росту прибутку підприємств є підвищення якості продукції, що виробляється, і ліквідація втрат від браку. Проблема якості продукції в ряді галузей промисловості пов'язана із підвищенням надійності і тривалості використання виробів. Багато суб'єктів господарювання випускають продукцію з гарантією. Практика показує, що деякі підприємства забезпечують гарантований строк служби виробів за рахунок оплати витрат по передчасному ремонту бракованої продукції, реалізованої споживачу в майстернях гарантійного ремонту. Це призводить до зниження якості продукції і збільшенню її собівартості, так як в плановій собівартості вже передбачені витрати на гарантійний ремонт, що наносить як моральний, так і матеріальний збиток і покупцю і виробнику.

Для збільшення обсягу отриманого прибутку підприємствам необхідно застосовувати правильну тактику в області встановлення цін. У цінах повинні відобразитись суспільно-необхідні витрати на виробництво і реалізацію продукції, її споживчі властивості, якість, платоспроможний попит. Від правильності розрахунку ціни багато в чому залежить обсяг отриманого прибутку, ліквідність і платоспроможність підприємства, його фінансовий стан.

Отже, можна зробити висновок, що показники рентабельності підприємства мають особливо важливе значення в сучасних ринкових умовах, коли керівництву потрібно постійно приймати рішення для забезпечення прибутковості, а отже, фінансової стійкості підприємства. Фактори, що впливають на рентабельність виробництва, численні і різноманітні. Тому кожен суб'єкт господарювання повинен активно шукати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва, підвищення конкурентоспроможності власної продукції, це і буде сприяти зростанню рентабельності підприємства.